

Катерина Гнатюк,

*здобувач вищої освіти ОП «Соціологія економічної діяльності»,
Державний торговельно-економічний університет*

Наталія Шуст,

*доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри філософії,
соціології та політології*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ СЕРЕД МОЛОДІ

З становленням суспільства людство почало усвідомлювати необхідність у інформації та розумінні процесів, що відбуваються у навколишньому світі. Так саме освіта вже протягом довгого часу є важливою складовою життя кожної людини. В умовах інформаційного суспільства існує безліч дитячих садочків, шкіл, університетів – структур, які забезпечують різні соціальні групи певними знаннями та навичками соціалізації[5, с. 368]. В дошкільних навчальних закладах починають адаптовувати вихованців до дисциплінованості та вчити елементарній граматиці та арифметиці. Шкільна програма орієнтована на базове пізнання широкого спектру дисциплін різного напрямку (філологічні, природничі, математичні науки, тощо). А університет, свою чергу, надає студентам знання, які будуть потрібні для майбутньої професії.

Суспільство завжди прагнуло до самовдосконалення[6, с. 358] і, враховуючи, що вік дошкільнят, молодших школярів та підлітків – найсприятливіший до розвитку особистості, актуалізується значення творчості. З часом і дотепер з'являються гуртки, секції, які не включає, шкільна програма. Вони спрямовані на всебічний

розвиток і відповідають інтересам молоді. Таке явище у сучасному суспільстві має загальну назву – позашкілля[4].

Згідно з статтею 1 Закону України «Про позашкільну освіту» «позашкільна освіта – це освіта, що здобувається здобувачами освіти у позаурочний та/або позанавчальний час відповідно до їхніх інтересів, здібностей, нахилів у закладах позашкільної освіти та/або інших закладах освіти, у тому числі у гурткових, секційних заняттях, курсах, екскурсіях тощо» [3].

Метою цього дослідження є визначити роль позашкільної діяльності серед молоді, її вплив на розвиток сучасного суспільства; дізнатись багатоманітні можливості самореалізації юного покоління та майбутні перспективи.

Для отримання результатів двох опитувань, зазначених нижче, використовувались такі методи соціологічного дослідження, як анкетування та аналіз соціальних мереж.

Перше дослідження на тему “Дозвілля підлітків в умовах воєнного стану”[2] проводилось в період 04.10-18.10.2024 року серед жителів м.Києва. Вибірка склала 55 осіб, серед яких 44 ос. – жіночої статі, 11 ос. – чоловічої. Середній вік опитуваних становив 12 років. Завданням наукової роботи було визначити активність підлітків, різноманітність їх можливостей в сучасних умовах та рівень соціалізації молоді в суспільстві. І, за даними, отриманих від респондентів стає відомо, що 89,1% дітей та юнацтва займається певним видом позашкільної діяльності, що включає відвідування гуртків, секцій та додаткових занять, варто зазначити, що з них 87,3% має власне бажання присвячувати свій час позапрограмній активності. Щодо адаптації та соціальної ролі молоді, яка бере участь у діяльності у вільний час, то можна помітити позитивні результати. У 85,5% всіх респондентів є друзі в колективі, а серед

тих відсотків, що залишилися, низький рівень взаємодії з іншими учасниками групи мають лише 3,6% опитаних. Такі статистичні говорять про те, що сучасна молодь має гарні навички у взаємодії з соціальними групами[1], в яких вона перебуває.

Тема наступного соціологічного дослідження, яке варто розглянути в цьому контексті – «Позашкілля як складова системи освіти». Дата проведення 12.05-21.05.2025 року, місце проведення – місто Київ. Проаналізувавши результати, можна охарактеризувати загальні дані таким чином: вибірка – 24 особи, з яких 91,7% – жіноча стать, а переважний вік опитаних становить від 14 до 18 років. Основними аспектами, які розглянуті в соціологічному дослідженні є усвідомлення важливості позашкільної діяльності в житті дітей та юнацтва; з'ясувати різноманітність напрямів розвитку молоді у сучасних умовах; ідентифікувати користь від позашкільної діяльності в суспільстві. Згідно з результатами даного опитування стає відомо, що 95,9% респондентів вважає діяльність у вільний час потрібною, проте слід відзначити, що 41,7% вирізняють необхідність гуртків, секцій додаткових занять тільки в тому випадку, якщо це відповідає бажанню їх потенційних вихованців. Це твердження, безпосередньо, відображається на даних про здобування молодим поколінням додаткової освіти. Зокрема, 70,8% опитаних наразі заповнює свій освітній простір за межами школи і перевага надається саме спортивним (70,8%) та творчим (54,2%) напрямкам, і важливим є те, що ці сфери захоплення можуть перетинатися або бути паралельними між собою. У зв'язку з активним життям сучасного покоління майбутні очікування набувають достатнього рівня, адже в перспективах молоді, в кількості 54,2%, продовжувати самовдосконалення за допомогою неформальної освіти більше 5 років, 16,7% планують розвивати свої

творчі, спортивні та інші навички ще в термін від 3-5 років, зокрема,, як зазначають респонденти, до поки не прийде час екзаменаційного періоду та підготовки до нього, розвитку робочої кар'єри , приділення часу переважно навчальному процесу. Проте, попри необов'язковість, учасники опитування, характеризують вплив позашкілля як позитивне явище і найбільше відповідей, на цьому етапі, схилиються до того, що неформальна освіта сприяє саморозвитку та гарному настрою.

Таким чином, можна зробити висновок, що позашкілля є одним із вагомих складових процесу розвитку молоді у позашкільному просторі. Наразі, існує досить великий вибір секцій, гуртків, додаткових занять і, незважаючи на вплив воєнного стану, вони користуються популярністю серед молодого покоління. На сьогодні діти та юнацтво є досить соціалізованою групою в системі людства. Зараз переважна більшість нового покоління наділена тим рушієм, завдяки якому може самостійно формувати власне бачення потреб у особистісному зростанні поза навчальним процесом, має широкий спектр інтересів і можливостей для саморозвитку в умовах інформаційного суспільства, а також позиціонує себе як багатогранних та цікавих особистостостей. Крім важливості позашкілля у житті респондентів на теперішній час, соціологічне дослідження дає можливість зробити припущення, що його вплив буде поширюватись і на майбутні процеси соціальної динаміки суспільства, пов'язаної зі спрямованістю, наявних у житті молоді, зайнятості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бергер П. Л., Лукман Т. *Соціальне конструювання реальності* : трактат з соціології знання / П. Л. Бергер, Т. Лукман ; пер. з англ. О. Крижановської. К. : Основи, 2004. 312 с.

2. Гнатюк К. П. *Дозвілля підлітків в умовах воєнного стану : соціологічне дослідження* / К. П. Гнатюк. Київ : Державний торговельно-економічний університет, 2024. (Доповідь представлена на круглому столі «Українська молодь після війни», 8 листопада 2024 р., ДТЕУ, м.Київ).
3. Закон України «Про позашкільну освіту» від 22 червня 2000 р. № 1841-III // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 46. Ст. 393. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>
4. Стефаненко І. Н. *Інтеграція навчального процесу у позашкілья* [Електронний ресурс] / І. Н. Стефаненко. – Режим доступу : <https://vseosvita.ua/library/integracia-navcalnogo-procesu-u-pozaskilla-126427.html>
5. Шуст Н.Б. Освіта - об'єкт чи суб'єкт реформування суспільства? *Становлення сучасного українського суспільства: політичні, управлінські, економічні та правові аспекти: Тези допов. Всеукр. наук.-практ.конф., Київ 27 березня 2015 р. У 2 ч. Ч. І. / М-во освіти і науки України;М-во культури України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Видав.центр КНУКіМ, 2015. С.367-370.*
6. Шуст Наталія. Освіта у стратегії випередження гібридних загроз українській суб'єктності у глобалізованому світі. *Соціокультурні трансформації та геополітичні виклики в умовах багатопольярного світу* [Електронний ресурс] : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2022 р.) / відп. ред. А. Кравченко. Київ : Держ. торг.- екон. ун-т, 2022. С. 357-360. URL:<http://doi.org/10.31617/k.knute.2022-11-24>